

Inhoud

- Woord vooraf 11
- 1 Mannen en feminisme 15**
- Intermezzo: belangrijke begrippen 18*
- Een man bij Vrouwenstudies 23
- Feminisme in golven 28
- Feminisme en neoliberalisme 31
- Intermezzo: feminisme, diversiteit, racisme en intersectionaliteit 34*
- Gender en mannelijkheid 38
- Niet tegen, maar mét mannen – niet tegen,
maar mét vrouwen 40
- Voorbij mannelijkheid 44
- Mannenemancipatie als antwoord 48
- 2 Mannen en mannelijkheid in beweging 50**
- Waarheid en werkelijkheid 51
- Kennis over mannen en mannelijkheid 53
- Sociaal constructivisme: mannelijkheid als constructie 55
- Biologisch essentialisme: mannelijkheid als gegeven
- Intermezzo: interpretaties van wetenschappelijk onderzoek over gelijkheid en verschil 60*
- Persoonlijke ontwikkeling 65

De man-box	69
Mannelijkheidscoderingen	73
Dé man bestaat niet	75
3 Problemen van mannen en mannelijkheid	77
Mannelijkheid, het patriarchaat en het taboe van zelfreflectie	81
Mannen in crisis – of mannelijkheid in crisis?	83
Mannelijk geweld	87
Arbeid en zorg	94
Relaties, intimiteit en seksualiteit	97
Van mannen naar mensen	104
4 Beeldverhaal: mannen meer mens	108
5 Waarom feminisme goed is voor mannen	115
Een wereld te winnen	116
Wat hebben mannen te winnen bij emancipatie?	118
De relatie met jezelf	123
De relatie met andere mannen	124
De relatie met vrouwen	125
De relatie met geliefden	126
De relatie met kinderen	127
De relatie met de wereld	128
Tot slot: Emancipator, voor mannen en emancipatie	131
Dankwoord	139
Bronnen en verantwoording	143
Noten	149

The first act of violence that patriarchy demands of males is not violence toward women. Instead, patriarchy demands of all males that they engage in acts of psychic self-mutilation, that they kill of the emotional parts of themselves. If an individual is not successful in emotionally crippling himself, he can count on patriarchal men to enact rituals of power that will assault his self-esteem.

– bell hooks, *The Will to Change*

Woord vooraf

Na vijftientig jaar op uiteenlopende manieren met het thema ‘mannen en feminisme’ bezig te zijn geweest, bevond ik me een aantal jaren geleden op een kruispunt. Er was duidelijk een toenemende interesse voor het onderwerp dat op een of andere manier mijn levenswerk is geworden.¹

Het werd tijd om alle opgedane inzichten en ervaringen te bundelen en een bijdrage te leveren aan de groeiende wederzijdse belangstelling van mannen en feminisme. Ik begon dit boek te schrijven en plannen te maken voor een organisatie voor mannenemancipatie. Inmiddels is de organisatie – Emancipator – een feit en nu verschijnt dan ook dit boek.

Feminisme is goed voor mannen, dat is het begin- en het eindpunt van dit boek. Dit inzicht staat haaks op wat men vaak denkt – ten onrechte als je het mij vraagt. Mannen en feminisme hebben elkaar nodig. Feminisme heeft mannen nodig voor een betere wereld, en mannen hebben feminisme nodig voor een beter leven. In dit boek maak ik duidelijk hoe dat zit.

Er is al veel over mannen en feminisme gezegd en geschreven, ook in Nederland.² Dit boek kan gezien worden als een poging om mijn eigen orde aan te brengen in de bestaande inzichten en deze te vertalen aan de hand van mijn eigen er-

varingen met mannen en feminisme, als man én als feminist. Ik gooi een steen in de vijver en ben benieuwd waar de kringen heen zullen gaan.

Mijn uitgangspunt is mijn eigen positie als hogeropgeleide, heteroseksuele, witte man van middelbare leeftijd in het Nederland van 2018. Zeer waarschijnlijk heb ik een heel ander perspectief op mannen en feminisme dan bijvoorbeeld een jonge, non-binaire genderqueer van kleur uit sloppenwijken in Brazilië, Burundi of India. Maar ook heb ik een heel ander perspectief op mannen en feminisme dan veel andere mannen in Nederland. Mijn perspectief komt regelmatig meer overeen met dat van vrouwen of mensen die zich buiten de gendertweedeling bevinden. Dat is mijn ervaring in de bijna dertig jaar dat ik met dit onderwerp bezig ben, in Nederland en internationaal.³

Het is spannend om als witte man dit boek te schrijven. Wie ben ik om me hierover uit te spreken? Zelfs na al die jaren stel ik mezelf die vraag nog dagelijks. ‘Sommige dingen moet je doen, anders ben je geen mens maar een lor,’ zou Jonathan Leeuwenhart⁴ zeggen. Ik vind het belangrijk om mezelf uit te spreken en een bijdrage te leveren waarvan ik geloof dat die nodig is, ook al is die niet perfect.

Ik wilde een boek schrijven voor alle mensen die belang hebben bij de verhouding tussen mannen en feminisme. Ik hoop dat dit het boek is geworden dat ik kan aanbevelen als mensen mij vragen wat ze moeten lezen om zich in mannen en feminisme te verdiepen. Het is aan de lezer om te beoordelen of dit gelukt is.

Natuurlijk hoop ik dat dit boek een zinvolle bijdrage levert aan de betrokkenheid van jongens en mannen bij het feminisme. Dat is hard nodig, voor henzelf, voor meisjes en

vrouwen, en voor de wereld. Emanciperen doe je niet alleen, maar samen. Het boek gaat over jongens, mannen en mannelijkheid, maar het is geschreven voor iedereen die daarmee te maken heeft – dus ook voor meisjes, vrouwen en andere betrokkenen.

Mannen en feminisme

In 2017 was het honderd jaar geleden dat vrouwen in Nederland het passief kiesrecht verworven. In 2019 is het honderd jaar geleden dat ze het actief kiesrecht bemachtigden. Vaak wordt gedacht dat alleen vrouwen toen meer rechten kregen, maar het algemeen kiesrecht voor mannen werd ook pas in 1917 ingevoerd. Daarvóór was het voorbehouden aan heren van goede komaf die minimaal een bepaald bedrag aan belasting betaalden, het zogeheten censuskiesrecht. Daardoor was maar een zeer klein deel van de bevolking in staat om te stemmen. Pas na de Russische Revolutie, en alle sociale onlusten die dat ook in andere landen meebracht, stemde de Nederlandse regering ermee in om arbeiders toe te laten tot de politieke arena. Daarna volgden de vrouwen.¹

Die positieverbetering was met name te danken aan de inspanningen van de vrouwenbeweging, die de afgelopen honderd jaar veel heeft bereikt. Vrouwen kregen steeds meer toegang tot het publieke domein, traditioneel altijd een mannenbolwerk, zoals politieke besluitvorming, hoger onderwijs en de arbeidsmarkt. Dat zijn invloedrijke posities die samenhangen met economische onafhankelijkheid en zelfbeschikking, en waar maatschappelijke besluitvorming plaatsvindt en maatschappelijke status en macht zich samenballen. Vrou-

wen verwierven ook steeds meer zeggenschap over het eigen lichaam ('baas in eigen buik') en kregen meer vrijheid om hun leven en toekomst zelf in te vullen.

Lange tijd konden vrouwen alleen door het inzetten van 'mannelijke' kanten vooruitkomen in de samenleving. Ze ontwikkelden kwaliteiten die we doorgaans met mannen en mannelijkheid associëren: leiderschap, doorzettingsvermogen, daadkracht... Vanuit de emancipatiegedachte lanceerde het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid eind jaren tachtig van de vorige eeuw de campagnes *Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid* – om meer vrouwen aan betaald werk te krijgen – en *Kies exact, met exacte vakken kom je verder* – vrouwen hebben immers óók technisch talent. (Een tegenhanger hiervan was de niet minder geslaagde SIRE-campagne *Mannen erbij betrekken* met daarin de legendarische zin 'Wie is toch die man die op zondag altijd het vlees komt snijden?')

Anno 2018 is de situatie in Nederland complex. Aan de ene kant wordt gelijke behandeling zowel juridisch als maatschappelijk als wenselijk gezien, aan de andere kant blijkt de praktijk hardnekkig en is werkelijke gelijkheid op veel vlakken nog ver te zoeken. Of het nu gaat om gelijke betaling, gezondheidszorg of geweld tegen vrouwen: we zijn er nog lang niet. En ondertussen neemt het wereldwijde verzet tegen emancipatie en gelijkheid toe. Veel mannen voelen zich bedreigd of in crisis, bezorgd over hun toekomst of identiteit, angstig voor de veranderingen die bij hen persoonlijk aan de deur kloppen.

In 2017 werd een zwarte man die de positie van vrouwen verdedigde als president van de Verenigde Staten opgevolgd door een openlijk seksistische witte man. Die verschuiving

staat niet op zichzelf. Wereldwijd neemt de roep om sterke mannen weer toe en staan vrouwenrechten onder druk – ook in Nederland. Al sinds begin jaren negentig wordt gewaar-schuwd voor de keiharde reactie van dominante en bevoor-rechte groepen tegen de strijd voor gelijkheid door vrouwen, lhbtqia*’s² en mensen van kleur. Witte mensen, mannen en hetero’s – en maar al te vaak de combinatie hiervan, mensen op het kruispunt van meerdere privileges – verzetten zich te-gen de kritiek op hun dominante en bevoorrechte posities.³

Tegelijkertijd spreken ook steeds meer mannen zich uit voor vrouwenrechten en mannenemancipatie. Het wereld-wijde MenEngage⁴ werkt samen met de internationale vrou-wenbeweging aan *gender equality* en *gender justice*. De He-ForShe-campagne van UN Women, gelanceerd door actrice Emma Watson, spreekt mannen aan op zowel hun verant-woordelijkheid als hun persoonlijke belang bij emancipatie. Zo ontstaat een beweging waarin vrouwen én mannen sa-menwerken aan een betere wereld, door mannen te betrek-ken bij emancipatie. Vanuit de overtuiging dat mannen en vrouwen elkaar én emancipatie nodig hebben, wordt geza-menlijk gestreefd naar gelijke kansen en rechten. Mannen en vrouwen hebben niet alleen elkáár nodig, maar vooral ook emancipatie. Steeds duidelijker wordt dat mannen zo-wel een noodzakelijke bijdrage te leveren hebben als een he-leboel te winnen hebben bij emancipatie en rechtvaardige genderverhoudingen.

Intermezzo: belangrijke begrippen

Hieronder geef ik een korte beschrijving van een aantal belangrijke begrippen die ik in dit boek gebruik.

Sekse en gender

Terwijl voorheen het woord ‘sekse’ in zwang was, wordt tegenwoordig steeds vaker ‘gender’ gebruikt. Het eerste verwijst naar de biologie, met als implicatie dat verschillen tussen vrouwen en mannen even duidelijk als onveranderlijk zouden zijn. Bij ‘gender’ gaat het over de culturele normen, waarden en opvattingen die als het ware aan de biologische sekse worden opgehangen. ‘Sekse’ is ‘natuur’, ‘gender’ is ‘cultuur’. Bij ‘sekse’ wordt ervan uitgegaan dat ten minste vaststaat wat een mannenlichaam of een vrouwenlichaam is,⁵ bij ‘gender’ gaat het om de betekenissen en de rollen die aan die lichamen worden gegeven.

Gender is een van de belangrijkste systemen waarmee we de werkelijkheid waarin we leven betekenis geven. Het is niet alleen het beeld van mannelijkheid en vrouwelijkheid dat we aan mannen- en vrouwenlichamen hebben opgehangen. Gender werkt in verschillende richtingen: er wordt betekenis gegeven aan lichamen, maar ook aan dingen, aan verschijnselen, aan symbolen, aan acties.

We koppelen allerlei begrippenparen aan ‘mannelijkheid’ en ‘vrouwelijkheid’, zoals: